

Pozdrav

Vážení a milí poslucháči UTV v tejto aule ako aj Vy , ktorí budete sledovať tieto prednášky o Svätom Písme v TvLux, veľmi pekne Vás pozdravujem a teším sa, že túžite po hlbšom **vnikaní do tajomstva Božieho slova**, ktoré máme zachytené v Biblii. Keď Vás niekto osloví po mene aj keby ste ho nevideli, viete, že za počutým slovom je človek, ktorý Vás pozná. Tak keď Vás osloví Božie slovo za ním je sám nekonečný Boh, ktorý Vás lepšie pozná ako Vy sami seba.

Vaša prítomnosť alebo sledovanie je dôkazom, že ten nekonečný Boh, ktorý Vás miluje, sa Vám už prihovril. My sa teraz chceme zamýšľať nad jeho Slovom, aby sme vedeli lepšie vzájomne komunikovať. Rozhovor s Bohom voláme modlitba a modlitba je neviditeľný most, ktorý spája nášho ducha s Duchom Svätým

Teraz si najskôr niečo povieme o Historických knihách Svätého písma a potom budeme venovať pozornosť Dt histórii.

Historické knihy Starého zákona

1. Deuteronomistická história – skorší proroci

Kniha Jozue, Kniha Sudcov, 1 a 2 Sam, 1 a 2 Kr

2. Kronikárske dejepisné dielo

1 a 2 Krn, Kniha Ezdrášová, Nehemiášová

3. Poučné rozprávania

Kniha Tobiášová, Kniha Judit, Kniha Ester, Kniha Rút

4. Dejepisectvo v oblasti Machabejcov

1 a 2 kniha Machabejcov

5. Biblická historiografia

Ad 1. Devarím – Deuteronomium je Mojžišov testament Izraelu

Srdcom Mojžišovho zákona je Desatoro Ex 20,1-17 a Dt 5,6-21

Srdcom Desatora je láska k Bohu Dt 6,4-9 Počuj Izrael

a k blížnemu Lv 19,18

Zachovávanie Desatora je znamením vernosti Zmluve Dt 28,1-46

Šema Israel JHWH – Adonaj Elohejnu Adonaj echad - Dt,6,4

Počuj Izrael Pán náš Boh je Pán jediný

Hlavné prikázanie

Počuj, Izrael, Pán je náš Boh, Pán jediný!

A ty budeš milovať Pána, svojho Boha,

celým svojím srdcom, celou svojou dušou a celou svojou silou.

A tieto slová, ktoré ti ja dnes prikazujem, nech sú v tvojom srdci,

poučaj o nich svojich synov a sám uvažuj o nich,

či budeš sedieť vo svojom dome, či budeš na ceste, či budeš ležať alebo stáť.

Priviaž si ich ako znamenie na ruku, nech sú ako znaky medzi tvojimi očami,

a napíš si ich na veraje svojho domu a na dvere (Dt 6,4-9).

Miluj svojho blížneho ako seba samého (Lv 19,18)!

Kniha J O Z U E

1. Názov hebr. - Jehošua - Boh je spása, gr. Jesus, lat. Josue (Jozue)

Pôvodné meno Hošea – Boh pomohol

Skorší proroci

2. Obsah - Epické rozprávanie o dobytí a rozdelení Kanaánu Jozuom

V skutočnosti zdôrazňuje, že všetko bolo dielom Pána - JHWH

Úspešné vojnové výpravy: 1. dobytie Jericha a Aja (Joz 6,1nn; 8,1nn)

– soc. dopad hriechu

2. dobytie juhu – Joz 10,42

3. dobytie severu skončilo zaujatím Chazoru

Jozue je Mojžišov služobník a dôverník ustanovený za nástupcu

Jozue s Kalebom viedli prieskum Kanaánu

Jozue voviedol potomkov do Zasl'úbenej zeme

Jozue zomrel 110 ročný – pochovaný v Timnat Serachu

Vlastnosti – opatrnosť, silná vôľa, odvaha

Paralely s Mojžišom

Zaujatie Kaánanu - druhá polovica 13. stor. pred Kristom

3.Pôvod knihy

Hexateuch – 6 zvitkov

Vznik - 7. stor. pred Kr. za Joziáša (640 – 609)

- deuteronomistická koncepcia

- podáva súhrnné svedectvo, že Boh – JHWH splnil svoje prisľúbenia

- zjednotenie národa pod vedením Jozua malo prorocký význam

- sám Boh je garantom náboženskej a politickej jednoty,

ak Izraelský národ zachová čistotu monoteistickej viery

predpisy zákona

požiadavky zmluvy

a jednotu kultu

4. Jozue a história

Obsadenie Kanaánu asi v r. 1220 - 1200 pred Kr.

Podmananie – pomalým infiltračným procesom až Dávidové časy

6. Rozdelenie

- I. Obsadenie Kanaánu 1 - 12
- II. Rozdelenie Kráľovstva 13 - 21
  - 1. Rozkaz Jahveho
  - 2. Údel Zajordánskych kmeňov
  - 3. Údel Predjordánskych kmeňov
  - 4. Útočistné mestá
  - 5. Levitské mestá
- III. Dodatky 22 - 24

7. Teologický význam

- 1. Zaujatie Prisľúbenej zeme je náboženskou epejou Izraelského národa
Rozdelenie Prisľúbenej zeme je dar Jahveho,
prejav jeho dobroty a starostlivosti
- 2. Hlavné etapy obsadenia - Obriezka v Gilgale (Joz 5,2-9)
Slávenie Paschy (Joz 5,10-12)
Čítanie Tóry (Joz 8,30-35)
Hebal, obnovenie zmluvy (24,16-28)
- 3. Jozue pripomína Izraelitom povinnosť
zostať vernými aj uprostred pohanov.

Závet Joz. 23,1-16

Jozue priviedol ľud do Prisľúbenej zeme.

Ježiš vedie ľud do Božieho kráľovstva

Kniha SUDCOV

Šofetím - sudcovia

šáfat - vlastniť, spravovať, súdiť

sudca - osloboditeľ

7 národov - nepriatelia, utláčatelia

1. Edomčania 2. Moabčania 3. Kanaánčania 4. Madiánčania

5. Amalekiti 6. Ammončania 7. Filištínci

Veľkí sudcovia

1. Otniel (Otoniel) z Júdu   Aramejci Edom
2. Ehúd (Aod) z Benjanín.   Moab.
3. Barák s Deborou z Neftali   Kanaan.
4. Gedeón   z Manas.   Madián
5. Jiftách (Jefte) z Gad.   Amon
6. Samson   z Dan.   Filištínci

Malí sudcovia

1. Šamgar (Samgar) zo Simeon.
2. Tóla   z Izachar.
3. Jair   z Mases.
4. Ibsán (Abesan)   z Ašer.
5. Elon (Ahialon)   zo Zabulon.
6. Abdon   z Efraim.

269 rokov

70 rokov

+ čas útlaku medzi pôsobením jednotlivých sudcov 71 r.

---

410 r.

Teologický kľúč

Ilustrujú základný pojem Božej spravodlivosti
v súvislosti s hriechom neverného izraelského ľudu.

Riešia 4 základné biblické teologické pojmy:

1. Izraelov hriech
2. Boží trest
3. Lútosť a obrátenie k Bohu
4. Oslobodenie od nepriateľov

Boli synmi svojej doby,

nemožno ich posudzovať podľa zásad kresťanskej morálky.

Pripravovali neskorších izraelských kráľov, ktorí prijali Pánovo Ducha.

Boli predobrazom Mesiáša

Dejiny izraelskej monarchie

V 1 Sam Dve protichodné tendencie – proti monarchii a za monarchiu

sudca Samuel
kráľom je sám Boh - JHWH
žrebom vyvolí v Misper (Masfe)
Šaula za kráľa
za monarchiu

Kráľ Šaul 1030 – 1010 pr. Kr.

kráľa uznávajú všetky kmene

- Začal nádejne – vit'azil nad nepriateľmi

V boji proti Amalekitom – prehrešenie, cherem 1 Sam 15,21

Pretože si pohrdol Pánovým slovom, zavrhne ťa,

nebudeš kráľom 1 Sam 15,23 – objavuje sa Dávid

Filištínci 1010 na vrchu Gilboa

Porazia izraelské vojsko

Šaul a synovia zahynú

Kráľ Dávid 1010 – 970 pred Kr.

pomazal ho Samuel

Okolo r. 1000 dobyl Jeruzalem

Zjednotil všetky izraelské kmene - utvoril 1 národ - rozšíril kráľovstvo

Dal preniesť do Jeruzalema ARCHU zmluvy

zriadil službu v posvätnom stane

je zakladateľom bohoslužby Pánovej - JHWH v Jeruzaleme

upevnil kráľovstvo - postavil palác - pripravil materiál na chrám

presadenie Šalamúna

Tiene: hriech s Betsabe - manželkou Uriáša – zahynul v boji
nepriaznivý vplyv na celú rodinu

Kráľ Šalamún 970 – 931 pred Kr.

Slávnostné obety v Gabaóne

múdre a chápané srdce

bohatstvo a slávu

dlhý život

neviedol ani jednu vojnu

bezpečnosť zaistil zmluvami s okolitými národmi

postavil CHRÁM

kráľovský palác

administratívna organizácia

česť mu poškvrnil jeho liberálny postoj k modlám - ženy

Po jeho smrti rozpad kráľovstva Izraelské - Severné

Judské - Južné

Izraelské kráľovstvo (931 – 721 pred Kr.)

Kráľ Jeroboám 931 – 910 pred Kr.

v Sicheme vyhlásený za kráľa - 10 kmeňov

V Bet – Eli a v Dane - kultové strediská

Zaviedol zakázaný kult a kňazstvo

Judské kráľovstvo Kráľ Roboám (931 – 13 pred Kr.)

Šalamúnov syn neúprosne zachádzal s trpiacim ľudom.

Prehľad kráľov

Samuelove knihy

1. Názov 1 a 2 Sam hebr. *Šemúel* – Jeho meno je Boh

Rozdelenie spisu pochádza od gr. prekladateľov

Toto delenie preberá aj Vulg. ako 1 a 2 Kráľov

2. Obsah Udalosti od narodenia Samuela po smrť Dávida 1070- 970 pred Kr.

Životné príbehy Samuela, Šaula a Dávida

1 Sam 1 - 7 Héli - Samuel - sudca, prorok. Archa v Šíle

1 Sam 8 – 15 Založenie monarchie - Šaul kráľ

Vojna s Filištíncami a Amalekitmi

1 Sam 16 – 2 Sam 5 Dávidova história - vyvolenie

Úspechy - nástrahy prenasledovanie - tulácky život

Filištínci. Po smrti Šaula na Vrchu Gilboe

Dávid kráľom nad Judom...

2 Sam 6 - 20 Dávidova politická, vojenská a náboženská činnosť,

prenesenie archy do Jeruzalema.

Pánove prisľúbenia Dávidovi kráľovstva naveky.

Po víťazstvách Dávida ťažký hriech - následky, rozklad rodiny

Absolónovo sprisahanie, boj o trón.

Ustanovenie Šalamúna za kráľa.

2 Sam 21- 24 Dodatok

3. Vznik Samuelových kníh

tradície , kompilácia

v 7. stor. po Dt definitívna revízia a redakcia

4. Historickosť Sam

Samuel, prorok, sudca, zakladateľ monarchie

horlivo ohlasuje ideál viery a bezvýhradnú dôveru v Boha

Šaul, tragická postava v živote i smrti.

Úprimne vyznáva vieru

ale zle končí pre neposlušnosť a žiarlivosť

Dávid – predstavuje ideál teokratického kráľa, vyvoleného Bohom,
aby sociálne, politicky a nábožensky zjednocoval ľud

Hlavné dáta 1050 pred Kr. Filištinci zvíťazili nad Izraelom
smrť Eliho
1030 - 1010 Šaul
1010 - 970 Dávid
1000 dobytie Jeruzalema

5. Cieľ Samuelových kníh

1. Deuteronomistický výklad historických udalostí

redaktori dali knihám definitívnu podobu

odpovedali na dôležité otázky.

Správy o Samuelovom detstve, vysvetľujú vzťah ku svätyni v Šíle

2. Založenie kráľovstva a jeho zmysel

Vojny z okolitými národmi boli podnetom na vznik monarchie

3. Význam kráľa Dávida

Dávida predstavujú ako ideálneho teokratického kráľa

Zjednotil všetky izraelské kmene a vytvoril z nich jeden národ

Stal sa zakladateľom Pánovej – JHWH bohoslužby

Chcel postaviť Pánovi dom (2 Sam 7)

6. Náboženské poslanstvo

1. Samuel – ideálny typ človeka, vyvolený Bohom

Sudca a prorok

Výžadoval úplnú poslušnosť Bohu a jeho vôli

„Poslušnosť Pánovmu hlasu je lepšia ako obeta“ 1 Sam 15,22; Oz 6,6; Mt 9,13

Modlil sa za Izrael, ktorý veril, že Boh ich vyslobodí (1 Sam 12,23)

2. Dávidova osobnosť je zložitejšia: veľkosť

Slabosť a následky

Lútosť a návrat k Bohu

Pozitívne vlastnosti: veľkodušnosť, odpúšťajúca láska

Šaul, Absolón, Semei

Dávidova osobnosť sa stáva centrom mesiášskych výrokov u prorokov.

Sam a NZ

1. Predobrazy

Dávid je predobrazom Mesiáša (Rim 1,2-3)

Archa zmluvy symbol Krista a predobraz P. Márie

Politické oslobodenie predznačuje spásu hriešnikov

Chrám má splnenie v Kristovi, opravdivom Božom chráme

Kristus ako syn Dávidov (Mt 21,9)

– je syntézou posolstva Samuelových kníh

-

2. Vyslovné a implicitné odkazy na Sam v NZ

Ježiš „Dávidov syn“ Mt 1,1; 21,9.15; Mk 10,47; Lk 2,4)

Nátanovo proroctvo (Lk 1,32n; 2 Sam 7,14; Sk 2,30; Hebr 1,5)

Magnifikat Márie - Chválospev Anny (Lk 1,46-55 a 1 Sam 2,1-10)

Knihy KRÁĽOV

(970 – 587/6 pred Kr.)

1. Názov.

Melakím – hebr. králi, gr. Septuaginta (LXX) - 3 a 4 Kniha kráľovstiev

Podávajú správy od smrti Dávida o Šalamúnovi

a o kráľoch Izraelského i Judského kráľovstva

Obsah. Teologická úvaha ovládnutí kráľov nad Izraelom.

Neustále boje medzi obrancami moteizmu a šíriteľmi modloslužby

Eliáš, Elizeus, Amos, Ozeáš, Izaiáš, Jeremiáš, Ezechiel

Obdobie kultúrneho a literárneho rozkvetu

2. Rozdelenie

1 Kr 1–11 správy o posledných udalostiach zo života kr. Dávida

Šalamúnovo kráľovstvo: rast múdrosti, veľkolepé stavby,

Postavenie Jeruzalemského chrámu a posviacka, 1 Kr 5,15-6,38; 7,13-8,66

Bohatstvo, mravný a politický úpadok zapríčinili rozpad kráľovstva

1 Kr 12–2 Kr 17   rozdelenie Šalalmúnovho kráľovstva
na Izraelské – Severné, Judské – Južné
politické boje – zásah prorokov Eláša a Elizea
r. 722 /1 Asýrčania dobyli Samáriu – koniec Izrael. Kráľovstva
Príčinou pádu Izraela boli jeho hriechy (2 Kr 17,6-23)

2 Kr 18–25 dejiny Júdskeho kráľovstva po dobytí Jeruzalema Nabuchodonozorom II.
Vyzdvihuje sa tu pokus o náboženskú reformu a kultúrne povznesenie krajiny
Vpád Snacheriba r. 701, Vznik Babylonskej ríše.

3. Štruktúra – súhrné životopisy

- Schéma**
1. meno kráľa a jeho otca
  2. synchronistické údaje kráľovstiev Júdu a Izraela
  3. vek kráľa, trvanie vlády
  4. zmienka o dôležitej udalosti
  5. autorov poz. alebo negat. úsudok
  6. správa o jeho smrti - nástupca

Cieľ – teologická náboženská úvaha o dejinách monarchie
o kráľoch
a teológia zmluvy

Izraelskí králi sa odsudzujú - kvôli modloslužbe
robili čo sa Pánovi nepáči - 1 Kr 12,25-32; 2 Kr 15,9-28

Judskí králi - 3 kategórie: 1. zlí Achaz, Manasses - 2 Kr 21,2-22

2. dobrí Asa, Jozafat - 1 Kr 15,11-14

3. veľmi dobrí Ezechiáš, Joziáš - 2 Kr 18,3-8

Odstránili modlárstvo - urobili náboženskú reformu 2 Kr 23,4-25; 2 Krn 29-31
Nevernosť - rozdelenie. Vernosť zmluve - obnova

4. Pôvod kníh

Autor Kníh kráľov je neznámy. Stará židovská tradícia má za autora Jeremiáša
Vznik kníh je asi výsledkom dlhej kompilácie ústnych a písomných tradícií
od 8. - 6. stor. pred Kr.

Zdá sa, že autor bol kňaz, očitý svedok pádu Jeruzalema 587

Čerpal z množstva dostupných prameňov.

V Knihách je viacej naratívnych súhrnov o živote a pôsobení prorokov:

Eliášov cyklus 1 Kr 17-19; 21 a 2 Kr 1

Elizeov cyklus 2 Kr 2-13

cieľ - vyzdvihnúť splnenie predpovedí
Vyznačujú sa najkrajšou hebrejštinou SZ
9 - 8 stor. - „zlatý vek“ hebr. literatúry.

5. Izrael a Júda v rámci dejín Blízkeho Východu

tážko je zosúladiť chronologické údaje
viaceré sa zhodujú

Historická hodnota Kníh kráľov

- **náboženský cieľ** – autor v duchu viery zhodnotil a spracoval zozbieraný materiál a tak vyzdvihol jeho význam pre dejiny spásy
- potvrdzujú : Egyptské dokumenty
Asýrske dokumenty
Novobabylonske dokumenty

6. Náboženská náuka Kníh kráľov

Podávajú teologickú úvahu o dejinách a kráľoch vyvoleného národa ducha deuteronomistickej a prorockej tradície.

1. Náuka o pravom Bohu. Na vrchu Karmel na výzvu proroka Eliáša všetok ľud zavrhnú modloslužbu a vyznáva vieru. *Iba Pán – JHWH je Boh!* (1 Kr 18,39). Má absolútnu moc nad prírodou (1 Kr 17), nad nepriateľskými vojskami (1 Kr 8,41n), ochraňuje svoj ľud, ale aj tresce pre neveru. Dôkazom sú dve deportácie do Asýrie a Babylonie.

2. Náboženský význam monarchie. V Knihách je teológia monarchie. Kráľ má zachovávať čo žiada Pán (1 Kr 2,3), má múdro spravovať ľud (1 Kr 1,7) podporovať monoteistický kult v Jeruzaleme

3. Dávid a jeho dynastia. Dávid je zidealizovaný kráľ aj niektorí nástupcovia napr. Joziáš (2 Kr 22,2). Neposlušnosť nástupcov nezrušilo zmluvu a prisľúbenia dané Dávidovi (2 Sam 7,12-16). Pán bude udržiavať „lampu“ (2 Kr 8,19). To potvrdzuje aj prepustenie z 38-ročného väzenia posledného kráľa Jojakina, Evil-Merodakom (2 Kr 25,27n)

4. Jeruzalem a chrám. Bol centrom, miestom „stretnutia“ so svojím Bohom, pri všetkých príležitostiach života, najmä reformy (2 Kr 22-23) objavením zvitku Zákona a očistením Chrámu. Svätopisec zavrhuje „Jeroboámov hriech“, ktorý k nemu zvedol celý Izrael (1 Kr 15,30).

5. Poslanie prorokov. Zasahujú do náboženského, sociálneho a politického života.

Nátan presvedčil Dávida, aby ustanovil za nástupcu Šalamúna, 1 Kr 1,11-48

Achiáš – orákulum o rozdelení kráľ, 1 Kr 11,29-39 a Jeroboámovej smrti 1 Kr 14,4-16

Semeiáš zabránil bratovrebnej vojne, 1 Kr 12,22-24

Micheáš predpovedal Achabovi smrť, 1 Kr 22,13-28

Izaiáš, predoviedal víťazstvo Ezecháša nad Snascheribom, 2 Kr 19

Chulda okrem trestu za nevernosť národa, Joziášovi oznámila odpustenie, 2 Kr 22,14n

Proroci hovorili v mene Pána JHWH a vyžadovali zachovávanie Zmluvy.